

Aleš Graber

Demistifikacija elitne izobraževalne institucije

EUN-JUNG, SHIN (2015):
Verita\$: Harvard's Hidden History.
Oakland: PM Press.

Knjiga *Verita\$: Skrita zgodovina Harvarda* je kljub pomanjkljivostim pomembno delo zaradi več razlogov. Prvič, vpenja se v splošni tok kritike neoliberalizma s tem, da pokaže vlogo Harvarda kot elitne izobraževalne institucije pri nastajanju in ohranjanju neoliberalnega modela organizacije družbe. V tem pogledu je knjiga pomemben element v mozaiku vednosti o neoliberalizmu, ki se dobro dopolnjuje s knjigo Naomi Klein *Doktrina šoka*. Drugič, skupaj z obravnavo zgodovinskih prelomov (nastajanje ZDA, čas industrializacije, vprašanje segregacije, druga svetovna vojna, čas hladne vojne itd.) prikazuje vlogo vlogo elitnih intelektualcev pri aktivnem ohranjanju *statusa quo*. Iz obravnave mnogih družbenih konfliktov je jasno razvidno, kako Harvard kot univerzitetna institucija opravlja funkcijo reprodukcije razredne družbe. Največ o tem povedo dejanja in

izjave vidnih predstavnikov, kot je npr. nekdanji rektor Harvarda L. Summers, ki je v svojem govoru leta 2005 poudaril, da lahko akademske neuspehe žensk pojasnimo s prirojenimi naravnimi lastnostmi. Tretjič, knjiga prikazuje univerzo, ki je v svojem delovanju daleč od deklariranega ideala iskanja resnice (*veritas* je slogan, vpisan v harvardski grb) in čedalje uspešnejših bojov kritičnega dela univerzitetne skupnosti. Slednja sproža različna vprašanja: od vloge univerze skozi čas, vloge univerze v državah v centru svetovnega sistema, do vprašanja odnosa med vednostjo in oblastjo ter nenazadnje preoblikovanja univerze v prihodnosti.

Pomanjkljivosti obravnavanega dela Shin Eun-jung (1972–2012) po eni strani odražajo naravo predmeta preučevanja – skrbno prikrito zgodovino elitne institucije vladajočega razreda – po drugi pa sam habitus in življenjske preokupacije avtorice. Shin Eun-jung je namreč otrok vstaje v mestu Gwangju (1980) proti vojaškemu diktatorskemu režimu Južne Koreje, ki so ga ZDA aktivno podpirale. Vstaja je zaznamovala njeno življenje, saj je aktivistično držo ohranila do konca življenja. Diplomirala je iz korejske literature in poezije, magistrirala pa iz psihologije in na začetku delala na televiziji, pozneje pa se je vse intenzivneje ukvarjala z dokumentarnim filmom. Knjiga *Verita\$* je nadgradnja istoimenskega filma, za katerega je prejela nagrado za režijo na mednarodnem filmskem festivalu v New Yorku.

Pomanjkljivost knjige je prav slog raziskovalnega novinarstva, ki postreže s kopico podatkov in nazornih primerov, a je podatkov včasih preveč,

povezave med akterji in institucijami pa bi bile lahko bolj prikazane kot tudi postavljene na višjo konceptualno, raven. Mestoma je slog rahlo senzacionalističen in bolj primeren za naracijo dokumentarnega filma. A morda je naša kritika motivirana prav s težavnostjo avtoričinega predmeta preučevanja in raziskovalnim potencialom empiričnega bogastva, ki ga je uspešna zbrati. Knjigi do dobre monografije manjka tudi nekaj celovitosti. Spremna beseda, prehodi med poglavji in epilog namreč delujejo umetno in rahlo prisiljeno. Dodatna težava je v tem, da bo bralec/bralka najverjetneje že po nekaj poglavjih ugotovil temeljni vzorec delovanja mnogih harvardskih, po moči hlepečih, intelektualcev: idejam ali ljudem na oblasti je treba streči, pa naj gre za lov na čarovnice in da kot dekan Filozofske fakultete loviš nekdanje »komunistične« profesorje in profesorice, ko to ne uspeva obveščevalnim agencijam; ali da pomagaš ustanoviti CIA, promoviraš in izvajaš evgeniko, pripraviš psevdointelektualno legitimacijo bombardiranja Vietnama ...

Preprosto rečeno, poante zgodbe se v različnih obdobjih ponavljajo, samo imena akterjev se menjavajo, zaradi česar postane večurno in natančno branje hitro dolgočasno. Recenzijo bi lahko še zaostriili z opazkami o mestoma moralističnem tonu, praznih stavih tipa »takšne prakse niso v interesu skupnosti« in odsotnostjo mogočih rešitev, a s tem bi naredili krivico delu, ki konec koncev z naslovom ne obljublja nič drugega kot razkritje in prikaz skrite zgodovine Harvarda. Te pa ni mogoče spremeniti.

Harvard je bil ustanovljen leta 1636 in je imel doslej osemindvajset rektorjev, kar veliko pove o trajanju posamičnega rektorskega mandata oziroma zasedanja položaja. Prav tako je zanimiv podatek o pravilu, po katerem rektorja ni mogoče odstaviti. Prva ženska je položaj rektorice zasedla leta 2007.

Harvard upravlja organ Korporacija, ki je še do nedavnega imel le sedem članov z dosmrtnim mandatom. Leta 1989 je postala članica Korporacije prva ženska, leta 2000 pa prvi Afroameričan. Poleg tega je najvišji organ na Harvardu najstarejša korporacija v Zahodnem svetu.

Člani Korporacije že od samega začetka niso dekani in profesorji, temveč ljudje z močjo, ki ne izvira iz kulturnega kapitala. Proti koncu 19. stoletja so položaje začeli zasedati podjetniki, bančniki in korporativni odvetniki. Bolj kot je en odstotek Američanov bogatel, bolj so bile univerze odvisne od individualnih donacij. Harvard je pri tem pravi učbeniški primer, saj so člani družine J. P. Morgan in Rockefeller poleg velikega dela gospodarstva obvladovali tudi Harvard. Morganov vnuk je v nadzornem odboru sedel skoraj 50 let (1935–1982); M. Higgison je položaj v Korporaciji zasedal 26 let, obenem pa je bil član upravnega odbora J. P. Morgan. Podobno prepletanje je najti pri Rockefellerjih. A vse to verjetno lahko razumemo, saj sta v določenem času ti dve družini obvladovali 65 odstotkov največjih korporacij v ZDA in zagotovo je bilo težko najti neodvisne ljudi za upravljanje univerze.

Harvard je velika univerza, s proračunom težkim okrog 35 milijard dolarjev,

tj. skoraj štirikrat več od letnega proračuna Republike Slovenije. Neoliberalne reforme so sprožile preobrat pri upravljanju s sredstvi. Upravljanje se je spremenilo iz konservativnega v izjemno tveganega in špekulativnega. Na neki stopnji finančne krize je Harvard ostal brez likvidnostnih sredstev, torej brez denarja za izvajanje izobraževanja, in je moral prodati velik del premoženja. Zato je svoja sredstva začel upravljati kot sklad tveganega kapitala. Pri tem je bil zelo uspešen, saj je kot izobraževalna institucija oproščen davkov in je tako pridobil prednost na trgu. Zaradi tega ga nekateri imenujejo sklad tveganega kapitala s knjižnicami. Leta 2001 je bil vpleten v škandal med Enronom in Highfields Capital, investicijsko družbo, ki upravlja s celotnim harvardskim denarnim tokom. Univerza je namreč pridobila 50 milijonov dolarjev, ko je prodala Enronove delnice, a prodala jih je tik pred Enronovim kolapsom. Pri tem pa ni šlo za srečo ali naključje, temveč za to, da je bil Enronov glavni finančnik tudi član harvardske Korporacije. Med zanimivimi povezavami najdemo tudi finančno povezavo z družinama Bush in Bin Laden. Harvard je Bushevim plačeval, od Bin Ladnovih pa denar prejemal.

Izjemno zanimiv je del knjige z naslovom *Tradicija Harvarda: bogati, beli in moškega spola*. V njem lahko beremo o tem, kako je selekcijska stopnja za vpis 6-odstotna na neplačljivih mestih in le 30-odstotna pri tistih, ki so pripravljene izobraževanje plačati. Ali pa o tem, kako je prvi rektor iz vrst navadnega ljudstva, J. B. Conant, opisal svojo izvolitev: »Leto 1933 je bilo pomembno za Nemčijo, Ameriko in zame. Hitler se je

vzpel na oblast, F. Roosevelt je zasedel položaj predsednika ZDA, jaz pa sem postal rektor Harvarda.« (str. 41) Del o evgeniki pokaže, da so se nacisti v svojih rasni teoriji pogosto sklicevali na ameriške kolege. E. East in W. Castle, biologa s Harvarda, sta leta 1910 trdila, da se bodo iz zvez med črnci in belci rodili inferiorni otroci; W. McDougall z oddelka za psihologijo je zagovarjal zamenjavo demokracije s kastnim sistemom, ki temelji na bioloških zmožnostih in omejevanju »parjenja«; C. Davenport z Nacionalnega inštituta je oblikoval načrte za odstranitev približno enajst milijonov Američanov (od slepih in neplačnikov glob, do revnih ali slaboumnih).

Študenti so leta 1848 preprečili vpis H. K. Hunt na harvardsko medicinsko fakulteto kljub temu, da je bila zdravnica v Bostonu že 15 let. Vključeni so bili v enoto za razbijanje stavk, v kateri so vzklikali: »*Defend your class*«. Prvi ženski asistentki predavateljici (1919) je Medicinska fakulteta postavila tri prepovedi: včlanitve v vse harvardske klube, ogledov nogometnih tekem in udeleževanja proslav in parad.

Slednje je samo kratek pregled nekaterih dejstev o harvardski zgodovini, ki presenečajo. Knjiga Shin Eun-jung je polna še drugih presenetljivih navedb: o vlogi Harvarda in njegovih intelektualcev pri ustanovitvi CIA; začetku procesa množičnega visokošolskega izobraževanja; raziskovanju in izobraževanju za namene nacionalne obrambe v času hladne vojne; vlogi Harvarda pri napadu na Vietnam in dogajanju v času študentskega revolta.

Kaj pa Univerza v Ljubljani?